

Režim, který má strach

Paranoia, neboli chorobná sebeztažovačnost je choroba, jíž trpí řada lidí obvykle staršího věku. V ČSSR jí trpí navíc celý politický režim.

Člověk postižený touto nemocí si vykládá běžné projevy lidí kolem sebe, jejich smích, kritické poznámky o čemkoliv jako útok na sebe sama, zlobí se proto a své okolí za to nenávidí a případně i trestá. Postižený jedinec prožívá reálnou úzkost a strach, jakoby ho opravdu někdo chtěl zlikvidovat a skutečnost vnímá jen zkresleně, optikou svých vlastních úzkostných představ. U jedince je tato choroba těžko léčitelná, natož pak trpí-li jí celý politický režim a paranoidně zpracovává i běžné projevy života "poddaných" jež ovládá a výstřelky a hry jejich děti zpracovává jako přímý útok. V chorobně potřebě potlačit tento pocit úzkosti a nejistoty vyžadují pak politici představitelé v Československu, aby byli stále aktivně ujišťováni o souhlasu lidí kolem sebe a tento souhlas aby lidé projevovali nápisy, plakáty, formálními závazky a dopisy plnými fráží, o lásce a důvěře k nim. Přestože těmto ujištěním sami nevěří, vyžadují toto potvrzení snad i proto, že je přesvědčuje o poslušnosti těch, které chtějí ovládat.

Paranoia představitelů strany a vlády zvláště vrcholí v době, kdy se konají sjezdy, oslavy prvního máje a pod. a kdy se mohou "zástupci lidu" střetnout s tímto je "milujícím lidem" na ulicích. Jen tak je si možno totiž vysvětlit skutečně neobvyklá bezpečnostní opatření v době XV. sjezdu, kdy ulicemi města Prahy, lemovanými esembáky v civilu i v uniformách projížděli osmdesátkou "milovaní delegáti" s rozsvícenými světly a houkajícími sirénami policejních vozů před a za konvojem aut. Pro jistotu denně měnili hodinu a šlo-li to i trasu příjezdu. Kolikrát jsem v té době slyšel od lidí přihlížejících tomuto úprku různé asociace na Emila Háchu, K. H. Franka a jiné členy tehdejšího okupačního vedení. Zvláště výstižný byl výrok: "Kdyby takováhle opatření jako má Husák udělal nebožtík Heydrich, tak tu mohl být dodnes. Když si člověk pomyslí, že tehdy ti esesáci jezdili denně stejnou trasou a v otevřených vozech a bez policejního kordonu na chodučku, tak je to až neuvěřitelné. Asi se méně báli, než ti dnešní mocipáni". A obdobnou vzpomínku měl i jeden známý železničář, který srovnával opatření na železničních tratích při příjezdu delegátů na XV. sjezd s jízdou Hitlera v březnu 1939 z Prahy do Vídně. Zatímco tentokrát o tom, kudy a kdy pojedou vlak s delegáty, směl vědět jen přednosta stanice a vlak musel mít po celé trase zelenou (dokonce se ani nesměl setkat s jiným vlakem v protisměru, aby snad někdo z kolem projíždějícího vlaku nehodil na delegáty bombu), projížděl prý Hitler nově

okupovanou zemí v ověnceném vagoně a kudy a kdy pojedou věděl i ten nejposlednější "ajzenboňák".

Obdobně neadekvátně reagují představitelé režimu i na ty nejběžnější projevy nesouhlasu i u mládeže a z běžné recese dokážou udělat málem politickou akci, která stojí mnoho mladých lidí studium.

Začátkem dubna si řada mladých lidí (zjištěno jich bylo přes dva tisíce) vytrhla či jinak poškodila v občanském prukazu patnáctou stránku. SNB začalo akci, při níž kontrolovalo mládeži legitimize v kavárnách, kinech, a přímo s pomocí kantorů i ve školách. Ti co měli poškozenou či vytrženou patnáctou stránku (případně někteří dvacátoupatou, neboť byl i XXV. sjezd KSSS) byli opakovaně vyslýcháni na policii a 600 dětí má být k vůli tomu vyloučeno ze středních všeobecně vzdělávacích škol. Dosud však policie marně hledá "inspirátora", toho, kdo to prý rozdmýchal, kdo mladé štvál a prý organizoval. Strašně rád by z toho asi obvinil nějakého politika z roku 1968 či alespoň novináře, ale nemožno ho najít. Nedivím se jim, neboť zapominají, že podnět k tomuto chování dává režim sám svou každodenní praxí a že je to zcela spontánní reakce mladých lidí, za niž se nemusí skrývat žádný "pravičák".

Moje sedmnáctiletá dcera to vyjádřila zcela přesně: "Nediv se, celá škola je polepená tou patnáctkou, z tramvaje málem nevidíš kvůli plakátům v které jsou stanici, v ruštině i v češtině o tom píšeme kompozice a ještě si musíme vymýšlet patnáct konkrétních činů k XV. sjezdu. Tohle je také konkrétní čin. Málem bych to byla také udělala, ale je na té druhé stránce zrovna potvrzení o protitetanové injekci a to je důležité razítko".

Z hlediska způsobu myšlení dospívajících i z hlediska každého rozumného pedagoga je to docela jasné vysvětlení. Štvalo to ty mladé, tak se odreagovali jim odpovídajícím způsobem. Že však SNB na to bude reagovat jako na politickou akci, inspirovanou lidmi roku 68, to skutečně nikdo nečekal. Cožpak si skutečně dnešní "politici a policajti" neuvědomují, že tím to celé jen zhorší, a že jen další generaci umožní osobně se přesvědčit o nesvobodě, která zde panuje? Určitá vzpoura a vzdor patří k dospívání a bez tohoto vzbouření se proti tomu, co je vnucováno, ani nemůže dojít k normálnímu sebezaražení do společnosti. Tato skutečnost je probraná a popsána stovkami psychologů, sociálních psychologů u nás i po celém světě a každý člověk zabývající se mládeží se o ní učí a zná to.

Do stejné kategorie paranoidního jednání režimu patří i zatčení 23 členů — hudebníků ze skupiny Plastic people, o nichž podrobně referovaly Listy, č. 2/76, či hledání jinotajů v Díkobrazu.

Všude po celém světě se přece určitým způsobem bouří mladí lidé, všude alespoň některé skupiny revoltují a všude — kromě v SSSR a jeho satelitech — se to chápe jako přirozený ventil generačních konfliktů, které patří k moderní společnosti obdobně jako reklama, stávky a automobilismus. Represi se snad tyto projevy nespokojenosti a odlišného myšlení na chvíli utlumí, ale jen na krátký čas. Jak konečně ukazují spontánní reakce mladých v osmém již roce okupace, vnitřní proces diferenciace mládeže probíhá dál, a její "uvědomění" a oddanost režimu je zcela nulová. Většina mlčí, zdánlivě poslouchá, čast se snaží dokonce i využítkovat nabídky režimu ve svůj prospěch a draze se prodává, a část, pochopitelně, je nonkonformní. Nonkonformní byli i ti mladí zatčení hudebníci, kteří ve svých písních kritizovali konsumní společnost a "socialistické maloměšťáctví", měli vlastní pojetí umělecké tvorby a chtěli se projevit odlišně a sobě vlastním způsobem. Přestože nikdo nebyl v jejich písních jmenován, vztáhl režim tuto kritiku jasně na sebe a nepochopil, že tato jeho sebevztahovačnost a úzkostlivost svědčí o vnitřní nepevnosti, o hluboké nejistotě a nesebejistotě režimu, která je adekvátní porušení mysli u paranoika. Představitelé režimu snad skutečně nechápou, že jednou ze základních lidských potřeb je být sám sebou a že alespoň část lidí, má-li se společnost normálně rozvíjet, se musí a chce projevat sobě vlastním způsobem a

najít svůj vlastní výraz projevu v řadě oblastí. Nechápe to, a proto každý odlišný projev mladých potlačuje a aniž si to uvědomuje, vyvolává tím v další generaci vůči sobě nesmiřitelnou aversi. Myslí si, že budou bezpečnější, rozšíří-li na určitou dobu svůj monopol i na myšlení lidí a proto jakýkoliv odlišný projev považují za protistátní delikt. Obdobně jako Ludvík XIV., Král slunce považoval sám sebe za stát, i dnešní členové politbyra a jim přílehlí funkcionáři považují sami sebe za zosobnění autentického socialismu. Podobně jako paranoik promítá svou vlastní úzkost na jevy ve svém okolí a vidí třeba ve vlastním stínu svého pronásledovatele, tak i zdejší politický režim obdobně zpracovává každý pohyb lidí a za všim vidí nepřítele dlouho připravovanou akci. Nesnese jakékoliv vybočení z řady, bojí se každého pulobratu a zoufale se snaží, aby všichni mysleli stejně a nikdo se nepokusil o nic nového a neobvyklého. Každá změna je totiž ohrožuje. Jak ale ukazují dějiny, vždy se našel někdo, kdo se nebál a vždy se našli mladí lidé, kteří se odmítli podřídít, takže klid a ticho bylo vždy jen dočasné. Možná, že i toho jsou si dnešní představitelé režimu vědomi a tak jejich strach není jen důsledkem chorobné sebevztahovačnosti, ale třeba pramení i z reálného odhadu skutečnosti.

Jiří NEŽÁRKA

© Palach Press

POLSKÝ "ČERVEN" 1976

Zdeněk Hejzlar

Je polskou tradicí, že se důležité a dramatické události novodobých národních dějin označují jmény těch měsíců, kdy k nim došlo. Byl "Ríjen" 1956, kdy se pod tlakem lidové nespokojenosti vrátil do čela polské politiky Władisław Gomułka, a kdy se otevřelo krátké období hledání demokratických východisek z bídy stalinismu a satelizace. Byl "Březen" 1968, kdy studentské nepokoje inspirované mimo jiné "Pražským jarem" vyústily do brutálního protiúderu režimu a do období útlaku a pronásledování. Byl "Prosinec" 1970, kdy dělníci severopolských přístavů svým vystoupením ukázali, že míra zvláde byla překročena, a kdy dosáhli pádu už zcela degenerovaného Gomułkova vedení. A nyní přibyl "Červen" 1976, kdy polští pracující stávkami a demonstracemi odmítli pokus Gierkova režimu o drastické zdražení potravin, a kdy donutili vládu k bleskovému ústupu, jaký nemá v zemích sovětského bloku obdoby.

Jak k tomu došlo i co se v polských městech událo je všeobecně známo. Gierkovo stranické a státní vedení provádělo od roku 1971

pozoruhodnou avšak riskantní hospodářskou a sociální politiku. Polská průmyslová výroba dosahovala ročně až desetiprocentního přírůstku, strojový park byl z celé poloviny modernizován, podíl zahraničního obchodu se Západem vzrostl na téměř 50 procent celkového obrátu. Reálné příjmy obyvatelstva se zvýšily skoro o 40 procent, spotřebitelské ceny byly udržovány v nehybnosti cenovým moratoriumem. Polsko se jevilo jako nejdynamičtější ze všech zemí sovětského bloku, životní úroveň v zemi se nesporně zvýšila, a leckdo už začínal mluvit o "polském zázraku".

Avšak polská zahraničně obchodní expanze byla nepříznivě zasažena krizovou situací v kapitalistické části světa, a vyústila v ohromném zahraničním dluhu ve výši 6 miliard dolarů. Zvýšení cen sovětských surovin a energie způsobilo nepředvídaný růst výrobních nákladů. S růstem příjmu obyvatelstva zvětšovala se nerealizovatelná kupní síla a skrytá inflace. Spotřeba relativně levných potravin prudce stoupla, a polské zemědělství zůstalo tím sektorem hospodářství, kde se plánovaný přírůstek výroby neplnil. Aby se i